

Verlag van het symposium 'Tegenwicht tegen onmacht en onbehagen in de samenleving'

Verlagen inleidingen en workshops

Eerste inleiding: filosoof drs. Nico Koning

Hij betoogt in zijn inleiding over "Woede in de samenleving" dat een andere invulling van wederzijdse afhankelijkheid de oplossing is voor de huidige toename van woede. Nico schreef met Hans Achterhuis het boek "De kunst van het vreedzaam vechten" en trapt af met de observatie dat woede en onbehagen aan de orde van de dag zijn. Sinds 2000 lijkt de woedetemperatuur gestegen: er is meer woede, met een ander karakter. Waar woede eerder was ingegeven door het rechtzetten van onrecht (bijvoorbeeld in de strijd voor het vrouwenkiesrecht), lijkt nu meer sprake van destructieve woede. Van 'rechtzetten' naar een 'spak in de wielen steken'. Er zijn twee bronnen voor deze 'woedegroei': toegenomen sociale afhankelijkheid en gelijkheidsverwachting. Woede is een bijproduct van sociale afhankelijkheid: wie niemand nodig heeft, hoeft tenslotte ook op niemand kwaad te worden. Toegenomen gelijkheid leidt tot een gelijkheidsverwachting. Woede ontstaat wanneer deze verwachting niet ingelost wordt. Deze woede kan zich ophopen tot wrok: woede, gecombineerd met vergeldingsdrang. Deze woede wordt dan omgeleid en gaat zich op personen en partijen richten die gemakkelijker te overwinnen zijn dan de oorspronkelijke vijand: zondebokken. De andragogische opgave is om deze omgeleide woede weer te herleiden met behulp van vijf vragen van Aristoteles: is de woede gericht tegen de juiste persoon? Op de juiste manier? In de juiste mate? Op het juiste moment? En met de juiste bedoeling? Twee vaardigheden zijn daarbij nodig: de kunst van het vreedzaam vechten en de kunst van het afstemmen. Nico Koning eindigt zijn betoog met de zin: "Waar woede wild wordt, woest en verwoestend, willen we werken aan wissels om te werken aan wel werkzame woede. Wie weet worden we wijzer."

Tweede inleiding: prof. dr. Harry Kunneman, emeritus hoogleraar Sociale filosofie

Hij stipt in zijn inleiding, getiteld "Wetenschap en waarden opnieuw doordacht", een zoektocht aan: die naar een gelukkige verhouding tussen wetenschappelijke waarde en praktische relevantie. Momenteel blijkt zo'n relatie er in de gevestigde wetenschap niet in te zitten. Kunneman betoogt dat hoe meer we theoretiseren, willen controleren en voorspellen, des te minder ruimte er is voor het spanningsveld tussen moreel kunnen oprekken en begrenzen. Hij pleit voor een verschuiving van een antropocentrisch naar een nieuw humanistisch perspectief. Humanisering gaat evolutionair aan de mensheid vooraf. In een evolutionair leerproces zijn destructieve vermogens

ontwikkeld naar emotionele vermogens die een zingevend potentieel vormen. De mens heeft taal, narrativiteit, articulatie en verbeeldingskracht eraan toegevoegd. Morele leerprocessen zijn narratief van aard. We geven woorden aan onze gevoelens, kunnen die door taal afbeelden en er zo aan werken en van leren. Moet alle theorie dan maar overboord? Nee, het wetenschappelijk discours is ondersteunend nodig, tegen een niet-wetenschappelijk, populair discours.

Derde inleiding: dr. Gerard Donkers

In zijn betoog: "De andragologische invalshoek doet er toe, meer dan ooit!", schetst hij andragologie als liefdevol antwoord op zorgelijke tijden. Hij benoemt andragologie als sociale veranderingkunde. Hij begint zijn verhaal met een praktisch vraagstuk over de moeizame relatie tussen Bep en haar thuiszorgmedewerker Marcel, die Bep niet kan helpen met het schrobben van het terras, omdat het niet op zijn takenlijstje staat. De kern van de andragologie is niet alleen het verkennen en verklaren van een dergelijk vraagstuk, maar vooral het veranderen van gedrags-situaties. Het gaat om denken in termen van handelings-competenties, dat wil zeggen om combinaties van reflexieve kennis, houding en vaardigheden. In onze samenleving zijn reflexief en lerend ingestelde mensen nodig: hoe ga je om met onduidelijkheid en onzekerheid, juist in een complexe wereld met een (te) groot aanbod aan beschikbare kennis, informatie, diensten en producten? Door met elkaar de dialoog aan te gaan. De kwaliteit van deze dialoog zegt iets over de beoogde kwaliteit van de samenleving. Deze dialoog is niet alleen iets persoonlijks tussen mensen, maar vindt altijd plaats in een natuurlijke en maatschappelijke context. In dit voorbeeld, hoort de zelfregie van de thuiszorgmedewerker boven een opgelegd systeem aan regels te prevaleren. Want de regels schieten hier niet alleen te kort, ze voegen leed toe. In deze zorgelijke tijden vol oorlog en dreiging van geweld moeten veel mensen vechten tegen een neiging van alarmistisch denken en cynisme. De andragologie is een positief gerichte en brede veranderbenadering die ons houvast kan geven in het geloof dat we met elkaar de wereld een beetje beter kunnen maken.

Vierde inleiding: prof. dr. Danielle Zandee, hoogleraar Sustainable Organizational Development

Daniëlle spreekt over "De rol van actieonderzoek bij het creëren van een duurzame samenleving". Zij begint direct met een waarschuwing: ze is activistisch over actieonderzoek. Omdat actieonderzoek een uiterst subjectieve

>

bezigheid is, positioneert zij zichzelf eerst uitgebreid. Ze haalt Jan Rotmans aan: we leven niet in tijd van verandering, maar in een verandering van tijd. Haar centrale vraag is: hoe vinden we een nieuwe weg? In ieder geval door op een nieuw speelveld te gaan experimenteren. Door 'wayfinding': 'knowing as we go' in plaats van 'we must know before we go'. Is actieonderzoek daarmee niet wetenschappelijk? Ze verwijst naar Gergen, die onderzoek ziet als toekomstvorming, waarbij met woorden werelden worden gecreëerd. Niets is objectief, wij zijn ook burgers die ons ergens over bekommeren. Kan waardevolle wetenschap waarde vrij bedreven worden? Danielle gelooft niet in objectieve kennis, wel in het oprecht en zorgvuldig met gegevens omgaan. Actieonderzoek behelst een diversiteit aan aanpakken die gemeenschappelijk hebben dat ze democratisch en participatief zijn, prak-

tische oplossingen bieden en te omschrijven zijn in termen van het 'nieuwe doen en denken'. Het gaat daarbij altijd om kennis ontwikkelen en veranderen mét de betrokkenen. Het gaat over kenniscreatie in de context van een gewenste of mogelijke toekomst, over generatieve theorie (die niet vastlegt, maar zich ontwikkelt), over geëngageerde methoden voor sociale innovatie, over groots denken en klein veranderen. En het creëert nieuwe kennis in de werkelijkheid die het onderzoekt. Actieonderzoekers zijn open over subjectiviteit wat een groot beroep doet op hun professionele integriteit en flexibiliteit. Daniëlle sluit af met de constatering dat we verbeeldingskracht en moed nodig hebben en zorgvuldiger moeten zijn in interactie met anderen. "We need to be more boldly imaginative, more playfully challenging and more caring in our dealings with one another and the larger world".

Verlag van het symposium 'Tegenwicht tegen onmacht en onbehagen in de samenleving'

Workshops en lezingen

Prof. dr. Ton Notten en drs. Gerrit Kappert

Ton en Gerrit verzorgen de interactieve lezing 'Urban en rural education. Ze stellen zichzelf voor, waarna Ton grasduint in zijn verzameling van ruim tweehonderd 23-letterwoorden. Zelfredzaamheidsparadox is er één, net als verwachtingenmanagementen participatiesamenleving. Daar gaat het in deze interactieve lezing over. De spanning tussen deze samenleving en "ontdane" burgers en de tegenstellingen tussen het 'westen' en het gebied 'rechts van IJssel'. Is het mogelijk dat de krimpregio's niet aan hun lot worden overgelaten? Is samenwerking potentieel? Biedt de Tristate City (afstemming van planning met België en Duitsland) aanknopingspunten? En wat kunnen andragologen hierbij bieden om te voorkomen dat de krimpregio's niet in de steek worden gelaten door de overheden?

Drs. Huib Wursten (ITIM)

'Waarden en besluitvorming in de Nederlandse Cultuur'. Huib presenteert zes clusters van culturele waarden die wereldwijd gangbaar zijn: contest, network, machine, solar system, pyramid en family. De Nederlandse en Scandinavische cultuur is te typeren als een networkculture. Deze sluit niet aan bij andere culturen zoals de Angelsaksische contestculture. Daarin draait het om competitie en 'the winner takes all'. In onze Nederlandse networkcultuur gaat het om coöperatie, consensus en welbevinden. De verschillende culturele waarden zie je ook terug in spreekwoorden en gezegden: het Angelsaksische 'waar is waar als het werkt' versus ons 'de waarheid ligt in het midden'. De mindsets, bestaande uit culturele waarden, zijn bepalend voor hoe agogische

veranderprocessen, beleidsvorming en ontwikkeling in ons land en in andere landen en werelddelen tot stand komen.

Jeroen Oomen MA

Jeroen beargumenteert in zijn workshop dat je wetenschap nooit los kunt zien van de context waarin het functioneert. Diverse factoren maken dat het aanzien van de wetenschap onder druk staat. Zo stelt Jeroen dat wetenschap steeds vaker in dienst staat van economie en de markt. Als het gaat over verduurzamen van de toekomst is de kwestie: hoe breng je dat aan de man? Hoe gaan mensen veranderen? Hoe gaan mensen het geloven? Het is heel moeilijk feiten aan te nemen die conflicteren met je eigen denkbeelden. Cognitieve dissonantie is een hierbij zowel kans als spelbreker. Het aarzelen geeft ook potentie om zich te ontwikkelen tot veranderbereidheid. Dan zijn we op het terrein van de sociale psychologie en de andragologie.

Dr. Jaap van der Stel (lector Hogeschool Leiden)

Deze workshop gaat over zelfregulatie en executieve functies. Die ontstaan in interactie met anderen. De deelnemers komen met Jaap steeds weer bij het onderwijs uit. Deze functies worden namelijk niet onderwezen, zeker niet gekoppeld aan moreel denken en handelen, terwijl ze wél te leren of te versterken zijn. Het is belangrijk ze van jongs af aan te verbinden aan waarden. Executieve functies hebben mensen niet bedacht, maar zijn ontwikkeld in een lang proces van evolutie. Je kunt ze verder stimuleren door specifieke programma's. Zodat mensen, ondanks slechte levensomstandigheden, grip op hun situatie

krijgen. Zelfregulatie gaat over zelfbewustzijn. Wat betekent het voor jou en hoe kijk je naar jezelf?

drs. Atie Engel (docente HvA)

Een burgerinitiatief vraagt om flexibiliteit, zo ook in deze workshop over stadsdorp de Pijp. Een stadsdorp is een moderne vorm van nabuurschap. Buurtbewoners worden lid omdat vaak hun netwerk veelal buiten de stad ligt en doordat bijvoorbeeld door pensionering er behoefte was om meer mensen in de buurt te leren kennen. Gewoon om leuke dingen te doen, maar ook om eenzaamheid te voorkomen. Na drie jaar zijn er honderdveertig leden, van gemiddeld 70 jaar oud. De meesten zijn gezond en actief, maar langzaam groeit, naast het ondernemen van gezellige dingen, ook zorg voor elkaar. Zo viel een buurtgenoot van de trap en brak beide enkels. Via de vraag-en-aanbod op de website kwamen andere buurtbewoners in actie om te helpen met bijvoorbeeld schoonmaken.

Mr. Ramon Schleijsen

Ramon vertelt over BOOST Transvaal, een bijzondere ontmoetingsplek in Amsterdam Oost waar vluchtelingen en buurtbewoners samenwerken aan integratie. "De essentie is om samen met elkaar te bepalen wat nodig is, af te stemmen en niet te vertellen: 'Dit zal je wel nodig hebben.'" De initiatiefnemers hebben drie vragen op papier gezet: "Gelijkwaardigheid en wederkerigheid: zijn dat haalbare uitgangspunten?", "Hoe werkt BOOST: is er sprake van een methode?" en "Is het verschil tussen leef- en systeemwereld te groot?". Er ontstaat een levendig gesprek: denk eens aan de presentie-benadering van Andries Baart, de ABCD-methode voor community building of het concept van kennisateliers. Een mooie, open manier om samen te leren.

Jumbo Klercq

Jumbo is van Learn for Life en het Europees Platform Adult Learning (EPAL). Hij zegt dat men niet alleen werkvaardigheden maar ook werknemersvaardigheden moet leren. En dat gebeurt niet goed op de opleidingen. Die moeten beter aansluiten op de praktijk en zo ook boeiend worden voor mensen die nu niet in leren zijn geïnteresseerd. In de discussie worden de counselors genoemd die op Amerikaanse colleges leerlingen goed kunnen begeleiden. En het bedrijfsleven moet leren om duidelijker aan te geven waaraan behoefte is. Voor ieder geldt: een leven lang leren, ook om te kunnen switchen van werk naar werk.

Dr. Cor van Dijkum

In zijn workshop 'Duurzaam veranderen door onderzoek: de wetenschappelijke verbeelding aan de macht' o.l.v. komen enkele aspecten die centraal staan in het symposium bij elkaar: duurzaamheid, veranderen, toekomstgerichtheid en onderzoek(smethodologie). Het actie-onderzoek van de ochtend kwam terug en werd gerelateerd aan een systeemtheoretische benadering.

Anton van Alebeek

Hier worden zeer interessante verbanden gelegd tussen techniek, duurzaamheid, sociale cohesie, onderzoek en procesmanagement, verbanden die in feite veel recht doen aan de in de ochtend gepresenteerde inzichten. De gedachte hierachter is dat (inzetten op) sociale cohesie bijdraagt aan zowel een gezonder leven als aan het gemakkelijker en realistischer bevorderen en ontwikkelen van 'duurzaam' gedrag. Kosten van gezondheidszorg zouden zelfs beperkt kunnen worden wanneer duurzame doelstellingen bevorderd kunnen worden.

Contactgegevens

KRING ANDRAGOLOGIE
UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM
gebouw REC J/K, kamer B.63
Valckenierstraat 65 – 67
1018 XE Amsterdam

Secretariaat:
020 525 5880
andragologie@uva.nl